

ΕΛΕΝΗ ΚΥΡΑΜΑΡΓΙΟΥ

Νέοι Κάτοικοι – Νέα Ονόματα: Οι μετονομασίες των οικισμών μετά την προσφυγική εγκατάσταση στη Μακεδονία, 1922-1928

Ο Αλέξανδρος Α. Πάλλης, διπλωμάτης μέλος της Μεικτής Επιτροπής Ανταλλαγής των Πληθυσμών, δημοσίευσε το 1925 το έργο *Στατιστική Μελέτη περί των φυλετικών μεταναστεύσεων Μακεδονίας και Θράκης κατά την περίοδο 1912-1924*.¹ Ο Πάλλης λίγα χρόνια μετά την ήττα του ελληνικού στρατού, την άφιξη περισσότερων από ένα εκατομμύριο προσφύγων και την υπογραφή της συνθήκης ανταλλαγής των πληθυσμών έγραψε ένα κείμενο όπου αποτύπωνε τις πληθυσμιακές μετακινήσεις των τελευταίων χρόνων στις περιοχές της Μακεδονίας και της Θράκης, ο πρόλογος του οποίου έκλεινε αναφέροντας ότι «σήμερα καμιά άλλη χώρα δεν μπορεί να διεκδικήσει εθνικά δικαιώματα πάνω στη Μακεδονία βασιζόμενη στον πληθυσμό της». Ο Αλέξανδρος Πάλλης στάθηκε ιδιαίτερα στην εισαγωγή του κειμένου του στην πληθυσμιακή αλλαγή που συντελέστηκε στη Μακεδονία και δευτερευόντως στη Θράκη τονίζοντας τις χρόνιες εδαφικές διεκδικήσεις των γειτονικών χωρών, αναδεικνύοντας τη δημιουργία μια νέας πληθυσμιακής και εδαφικής πραγματικότητας μετά την εγκατάσταση των προσφύγων.

Η νέα αυτή συνθήκη που δημιούργησε το ελληνικό κράτος συνοδεύτηκε από την απόφαση μετονομασίας μεγάλου αριθμού χωριών και πόλεων της Μακεδονίας, κυρίως την τριετία 1926-1928, όταν πλέον είχε ολοκληρωθεί

---

1. Αλέξανδρος Α. Πάλλης, *Στατιστική Μελέτη περί των φυλετικών μεταναστεύσεων Μακεδονίας και Θράκης κατά την περίοδο 1912-1924*, Αθήνα 1925. Η μελέτη αυτή αποτελεί συνέχεια της *Περί ανταλλαγής των πληθυσμών και εποικισμού εν τη Βαλκανική κατά τα έτη 1912-1920* που δημοσιεύτηκε το 1920.

η εγκατάσταση των προσφυγικών πληθυσμών και η απομάκρυνση των έως τότε μουσουλμάνων κατοίκων τους. Τα περισσότερα από τα χωριά και τις πόλεις που μετονομάστηκαν είχαν τοπωνύμια τουρκικής ή σλαβικής προέλευσης λόγω των μέχρι εκείνη τη στιγμή κατοίκων τους. Τα νέα τοπωνύμια αποτελούσαν μεταφράσεις ή παραφθορές του υπάρχοντος ξενόφωνου ονόματος ή προέρχονταν από το φυσικό περιβάλλον, το αρχαίο ή το βυζαντινό παρελθόν, τη θρησκευτική παράδοση και σπανιότερα από τη «παλιά πατρίδα» των προσφύγων. Αντίστοιχες πρακτικές και αυξημένο ενδιαφέρον στην ονοματοδοσία των τόπων παρατηρήθηκαν και στα υπόλοιπα νεοσύστατα βαλκανικά κράτη την ίδια περίοδο, όπου τα εθνικά τους σύνορα είχαν σταθεροποιηθεί και οι πληθυσμοί τους ομογενοποιηθεί.

Το παρόν κείμενο θα ασχοληθεί με τη διαδικασία των μετονομασιών στη Μακεδονία, το διάστημα μετά την ήττα της Ελλάδας στον ελληνο-τουρκικό πόλεμο του 1919-1922 και την άφιξη περισσότερων από ένα εκατομμύριο χριστιανών προσφύγων από τη Μικρά Ασία και τον Πόντο, κυρίως. Έχοντας ως σημείο αφετηρίας τη σύσταση της «Επιτροπείας προς μελέτην των τοπωνυμίων της Ελλάδος και εξακρίβωσιν του ιστορικού λόγου αυτών» το καλοκαίρι του 1909 θα επιχειρήσει να παρακολουθήσει τη συγκρότηση της κεντρικής διοίκησης στις Νέες Χώρες μετά το 1913 και την υιοθέτηση του νομοθετικού πλαισίου του ελληνικού κράτους, όσον αφορά το θέμα των μετονομασιών των οικισμών, αλλά και τη σχετική συζήτηση που αναπτύχθηκε γύρω από το θέμα αυτό στο δημόσιο λόγο της εποχής. Ταυτόχρονα θα εστιάσει στις υποδιοικήσεις Ζίχνης του νομού Σερρών και Σαρή Σαμπάν που αρχικά αποτελούσε τμήμα του νομού Δράμας ενώ στη συνέχεια πέρασε στο νομό Καβάλας σε μια προσπάθεια να παρακολουθήσει το ζήτημα των μετονομασιών σε σχέση με την προσφυγική εγκατάσταση στις δύο αυτές περιοχές το διάστημα ανάμεσα στο 1913 και στο 1940. Η επιλογή των δύο αυτών υποδιοικήσεων είναι τελείως ενδεικτική και έγινε με μοναδικό κριτήριο την ισχυρή παρουσία σλαβόφωνων πληθυσμών στην υποδιοίκηση Ζίχνης και τουρκόφωνων πληθυσμών στην υποδιοίκηση Σαρή Σαμπάν.

Η σύσταση της «Επιτροπείας προς μελέτην των τοπωνυμίων της Ελλάδος και εξακρίβωσιν του ιστορικού λόγου αυτών»

Η απόφαση μετονομασίας των τοπωνυμίων εντάσσεται στη κεντρική πολιτική απόφαση για μετονομασία του τοπωνυμικού της χώρας που λήφθηκε από την ελληνική κυβέρνηση στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 20ού αι-

ώνα. Το Βασιλικό Διάταγμα «περί συστάσεως Επιτροπείας προς μελέτην των τοπωνυμίων της Ελλάδος και εξακρίβωσιν του ιστορικού λόγου αυτών», που δημοσιεύτηκε στο υπ' αριθμόν 125 φύλλο της *Εφημερίδος της Κυβερνήσεως*, με ημερομηνία 8 Ιουνίου 1909, σηματοδότησε την απαρχή της όλης προσπάθειας.² Στην εισηγητική έκθεση του υπουργού Εσωτερικών Ν. Δ. Λεβίδη γινόταν σαφής αναφορά στα «ξενικά στοιχεία», που είχαν εισχωρήσει στο τοπωνυμικό, τα οποία συσχετίζονταν με «εθνικές συμφορές και ταπεινώσεις», και είχαν εκτοπίσει τα παλαιότερα ελληνικά ονόματα από το ένδοξο αρχαίο και βυζαντινό παρελθόν της χώρας. Η αντικατάστασή τους αναδεικνυόταν σε «συμπλήρωμα της απελευθερώσεως και της εξαλείψεως παντός ίχνους των προτέρων εθνικών δυσπραγιών». Τα «βάρβαρα» τοπωνύμια είχαν επιβλαβή επήρεια τόσο στους κατοίκους όσο και στους επισκέπτες κάθε τόπου, προσέδιδαν μια ψευδή εικόνα στο παρελθόν του, και άφηναν υπόνοιες όσον αφορά την εθνική σύσταση του πληθυσμού, μιας και τα ξενικά τοπωνύμια ταυτίζονταν με ξενική καταγωγή.

Στο βασιλικό διάταγμα γινόταν μια πρώτη απόπειρα να παρουσιαστεί ένα ενιαίο σύστημα κριτηρίων για την επιλογή των νέων ονομάτων, όπου βασικό στοιχείο θα αποτελούσε η συστηματική επιστημονική μελέτη και τεκμηρίωση της επιλογής. Τοπικοί αυτοδιοικητικοί παράγοντες και λόγιοι θα συνεργάζονταν με την υπό σύσταση Επιτροπή, η οποία θα ήταν αρμόδια να γνωμοδοτήσει για τη μεταβολή τόσο των «αλλόγλωσσων» ή «κακόφωνων» ονομάτων που δεν είχαν ιστορική αξία όσο και για τοπωνύμια που είχαν μετονομαστεί μετά τη σύσταση του Κράτους αλλά είχαν θεωρηθεί ακατάλληλα για την επιλογή του ορθότερου τοπωνυμίου.³ Υπό την προεδρεία του Ν. Γ. Πολίτη, το έργο της εύρεσης «εύηχων και όμορφων» ονομάτων αναλάμβαναν επιφανείς καθηγητές πανεπιστημίου, έφοροι αρχαιοτήτων, λόγιοι και ανώτατα στελέχη της δημόσιας διοίκησης επιφορτισμένα με απογραφικές και χαρτογραφικές αρμοδιότητες. Παρά τις φιλόδοξες εξαγγελίες του Υπουργού Εσωτερικών, τη διάθεση και τις ικανότητες των μελών της Επιτροπείας αλλά και τις θεμελιώδεις μεταβολές στη δημοτική οργάνωση και στον τοπωνυμικό χάρτη που επέφερε ο Νόμος ΔΝΖ' «περί

---

2. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, αρ. φ. 125, 8 Ιουνίου 1909.

3. Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα η όλη προσπάθεια αλλαγής των τοπωνυμίων επικεντρώθηκε στις μετονομασίες των επαρχιών, των διοικήσεων, των υποδιοικήσεων και των δήμων του ελληνικού κράτους ώστε ο διοικητικός χάρτης της χώρας να έχει ονόματα εύηχα και ελληνικά κυρίως από την αρχαία και τη βυζαντινή γεωγραφία και ιστορία.

συστάσεως Δήμων και Κοινοτήτων» το 1912⁴ οι μετονομασίες των τοπωνυμίων το πρώτο διάστημα ήταν ελάχιστες λόγω της χρονοβόρας διαδικασίας που έπρεπε να ακολουθηθεί αλλά και της αδυναμίας όλων των εμπλεκόμενων φορέων να συνεργαστούν αποτελεσματικά.⁵

Ο χάρτης της Ελλάδας αλλάζει

Η αλλαγή των συνόρων του ελληνικού κράτους, ύστερα από τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-1913, αποτέλεσε το ορόσημο για το πέρασμα σε μια νέα περίοδο στη διαδικασία μετονομασίας των οικισμών. Οι θεσμοί της ελληνικής διοίκησης επεκτάθηκαν άμεσα στις «Νέες Χώρες», σύμφωνα με το νομικό και διοικητικό πλαίσιο της εποχής. Πιο συγκεκριμένα, ο Νόμος ΔΡΛΔ΄ του Φεβρουαρίου του 1913 αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια οργάνωσης του συστήματος διοίκησης των «Νέων Χωρών». Η Κρήτη, η Μακεδονία, τα νησιά του Αιγαίου και η Ήπειρος αποτέλεσαν γενικές διοικήσεις, ενώ η Σάμος μαζί με την Ικαρία απλώς διοίκηση. Κάθε περιφέρεια των γενικών διοικήσεων διαιρέθηκε σε νομούς και υποδιοικήσεις βάσει της προγενέστερης τουρκικής διοικητικής διαίρεσης.⁶ Με το Νόμο 293 του 1914, που ακολούθησε, επεκτάθηκε η ισχύς των Νόμων «περί συστάσεως Δήμων και Κοινοτήτων» στις «Νέες Χώρες», ενώ την ίδια χρονιά με τον Νόμο 524 αποσαφηνίστηκαν επιμέρους σχετικά ζητήματα.⁷

4. Σύμφωνα με τον νέο νόμο, μονάχα οι πρωτεύουσες των νομών και οι πόλεις με πληθυσμό μεγαλύτερο των δέκα χιλιάδων κατοίκων θα αποτελούσαν Δήμους, εξέλιξη που σήμαινε ότι οι μικρότερες πόλεις, οι κωμοπόλεις, τα χωριά και οι μικρότεροι συνοικισμοί θα σχημάτιζαν κοινότητες. Κατά συνέπεια, μια σειρά από δήμους που είχαν αποκτήσει «εύχρα και αρχαιοπρεπή» ονόματα θα τα έχαναν ως απόρροια της διοικητικής αναδιοργάνωσης. Το άρθρο 7 του Νόμου ΔΝΖ΄ όριζε ότι σε κάθε κοινότητα θα δινόταν το όνομα του συνοικισμού που την αποτελούσε, ενώ στην περίπτωση που αυτή απαρτιζόταν από περισσότερους συνοικισμούς θα έπαιρνε το όνομα του πολυπληθέστερου, ο οποίος, άλλωστε, θα αποτελούσε και την πρωτεύουσά της. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος*, αρ.φ. 58, 14 Φεβρουαρίου 1912.

5. Συνολικότερα για το ζήτημα των μετονομασιών, τη σύσταση και τη λειτουργία της Επιτροπής βλ. Ελένη Κυραμαργίου, «Καινούρια ονόματα – Καινούριος χάρτης: οι μετονομασίες των οικισμών της Ελλάδας, 1909-1928», *Τα Ιστορικά* 52 (2010), σ. 3-26.

6. Βλ. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος*, αρ.φ. 41, Αθήνα, 2 Μαρτίου 1913 και Μιχαήλ Γ. Χουλιάρáκης, *Γεωγραφική, Διοικητική και Πληθυσμιακή Εξέλιξις της Ελλάδος, 1821-1972*, τ. Γ΄, Αθήνα 1975, σ. 77.

7. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος*, αρ.φ. 278, Αθήνα, 30 Σεπτεμβρίου 1914 και αρ.φ. 404, Αθήνα, 31 Δεκεμβρίου 1914. Σύμφωνα με τον υπουργό Εσωτερικών Εμμ. Ρέπουλη «η κυβέρνηση δημιούργησε τις Γενικές Διοικήσεις για τις Νέες Χώρες που είχαν

Ακολούθησαν μια σειρά από νόμους και διατάγματα που συμπλήρωναν και τροποποιούσαν προηγούμενες ρυθμίσεις, ενώ το 1917, με τον Νόμο 1051 «περί συστάσεως και διοικήσεως Δήμων και Κοινοτήτων εν ταις Νέαις Χώραις», εγκρίθηκε και θεσμικά η διαδικασία ονοματοδοσίας που ίσχυε στο υπόλοιπο βασίλειο.⁸ Σύμφωνα με αυτήν: σε κάθε κοινότητα ή δήμο θα δινόταν το όνομα του συνοικισμού ή της πόλης που την αποτελούσε, ενώ στην περίπτωση που οι οικισμοί ήταν περισσότεροι από έναν, θα δινόταν το όνομα της έδρας της κοινότητας. Εφόσον υπήρχε αρχαίο όνομα, θα επιλεγόταν αυτό. Στην περίπτωση που ήταν αναγκαία η αντικατάσταση του τοπωνυμίου, θα έπρεπε να ακολουθηθεί η υπάρχουσα διαδικασία της υποβολής της πρότασης στην «Επιτροπεία προς μελέτην των τοπωνυμίων της Ελλάδος και εξακρίβωσιν του ιστορικού λόγου αυτών», που είχε συσταθεί από το 1909 με αποκλειστική απασχόληση τη μεταβολή των «αλλόγλωσσων» και των «κακόφωνων» τοπωνυμίων που δεν είχαν «ιστορική αξία».⁹

Στη Μακεδονία και την Ήπειρο οι κοινότητες με «ξενόφωνο ή κακόηχο» όνομα αποτελούσαν την συντριπτική πλειονότητα. Διάφοροι τοπικοί φορείς (αυτοδιοίκηση, τοπικοί σύλλογοι, λόγιοι), θεώρησαν επιτακτική την ανάγκη μετονομασίας τους και ξεκίνησαν πιέσεις προς την κεντρική εξουσία για άμεση λύση του ζητήματος. Η αντίδραση όμως, του υπουργείου Εσωτερικών δεν ήταν ανάλογη. Η κατάθεση των προτάσεων των κοινοτήτων στο Υπουργείο Εσωτερικών, η μεταβίβασή τους στην Επιτροπή για γνωμοδότηση και η έγκριση ή απόρριψή τους από την Επιτροπή και το Υπουργείο συνεχίστηκε με αργούς ρυθμούς. Από το 1915 έως το 1920 η Επιτροπή ενέκρινε 120 μετονομασίες, από τις οποίες μόλις μία αφορούσε τη Μακεδονία και καμία τη Θράκη.¹⁰ Κύριο μέλημά της Επιτροπής εξακολουθούσε να είναι η καθιέρωση σταθερών κριτηρίων για την επιλογή των νέων τοπωνυμίων και στο πλαίσιο

κατακτηθεί στους Βαλκανικούς πολέμους, με σκοπό να διευκολυνθεί η ενσωμάτωση των αλλογενών πληθυσμών, γιατί «είναι ανάγκη εις τα τμήματα εκείνα του Βασιλείου να παρίσταται πάντοτε η ψυχή του Ελληνικού Κράτους..., ζώσα και κινούμενη και κινούσα και προάγουσα»· το εξιδανικευμένο κράτος έπρεπε να «προλάβη και πάσαν τυχόν αυθάδη από μέρους οσονδήποτε μικράς ομάδος εξωτερίκευσιν τάσεων, αίτινες θα ηπειλούν να διαταράξωσιν την πολιτικήν αρμονίαν την εθνικήν αρμονίαν»». Βλ. Gunnar Hering, *Τα πολιτικά κόμματα στην Ελλάδα 1821-1936*, μετάφραση Θόδωρος Παρασκευόπουλος, τ. Β', Αθήνα 2006, σ. 811.

8. Βλ. Ν. Δ. Λιανόπουλος, *Διοικητική Νομοθεσία*, τ. Α', Αθήνα 1925, σ. 571.

9. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, αρ.φ. 125, 8 Ιουνίου 1909.

10. Ν. Γ. Πολίτης, *Γνωμοδοτήσεις περί μετονομασίας συνοικισμών και κοινοτήτων*, Αθήνα 1920, σ. 163-167.

αυτό το 1919 εκδόθηκαν οι *Οδηγίες περί της εκλογής τοπωνυμίων*, σε μια προσπάθεια να αναδειχθούν αλλά και να δημοσιοποιηθούν οι ενέργειες της Επιτροπής αλλά και οι διαφωνίες της με τις προτάσεις των τοπικών φορέων.

Στο κείμενο αυτό γίνεται αντιληπτό ότι παρέμενε σταθερή η ταύτιση της διαδικασίας των μετονομασιών με τους εθνικούς στόχους, καθώς ως κύριο έργο της Επιτροπής οριζόταν η εκβολή όλων των ξενόφωνων ονομάτων των οικισμών, τα οποία «μολύνουσι και ασχημίζουν την όψιν της ωραίας ημών πατρίδος» και έδιναν τη δυνατότητα για δυσμενή εθνολογικά συμπεράσματα.¹¹ Συμπεράσματα που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν κυρίως εις βάρος της «ελληνικότητας» του τμήματος της Μακεδονίας που είχε πλέον περιέλθει στην ελληνική επικράτεια. Την ίδια όμως στιγμή το κείμενο αναδεικνύει ότι η Επιτροπή έκανε συστηματική έρευνα και αναζήτηση για τα προτεινόμενα τοπωνύμια και δεν δεχόταν τις προτάσεις των τοπικών φορέων όταν δεν συνοδεύονταν με ιστορικά τεκμήρια και αρχαιολογικά ευρήματα. Η Επιτροπή προτιμούσε να καθυστερεί τη διαδικασία της μετονομασίας παρά να επιλέξει ένα άστοχο τοπωνύμιο που δεν ανταποκρινόταν στο ιστορικό παρελθόν ή τη γεωγραφία της περιοχής, δεν δίσταζε λοιπόν να δυσαρεστήσει τους τοπικούς φορείς απορρίπτοντας την πρότασή τους και ταυτόχρονα επιχειρούσε να υλοποιήσει ένα συνολικό πρόγραμμα μετονομασιών όπου δεν θα υπήρχαν –τουλάχιστον σε κοντινή απόσταση– οικισμοί με το ίδιο τοπωνύμιο.

Οι μετονομασίες στην Ανατολική και Δυτική Θράκη

Οι πολιτικές εξελίξεις και οι εδαφικές προσαρτήσεις που ακολούθησαν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο επηρέασαν την παραπάνω διαδικασία. Η προσάρτηση της Ανατολικής και Δυτικής Θράκης στο ελληνικό βασίλειο το 1919 σηματοδότησε την ουσιαστική μετάβαση της διαδικασίας των μετονομασιών από το στάδιο της επιστημονικής μελέτης σε αυτό της κατεπείγουσας πολιτικής απόφασης.¹² Η τοπωνυμική αλλαγή στη Θράκη δεν ακολούθησε το πλαίσιο που όριζαν οι οδηγίες της Επιτροπής. Το Υπουργείο Εσωτερικών ανέθεσε στη Διεύθυνση Εσωτερικών της Πολιτικής Διοίκησης Θράκης τη σύσταση ειδικής επιτροπής με σκοπό τη γνωμοδότηση των μετονομασιών των θρακικών τοπωνυμίων, το καλοκαίρι του 1920. Η τριμελής επιτροπή αποτελούμε-

11. Λιανόπουλος, *Διοικητική Νομοθεσία*, τ. Α΄, σ. 571-572.

12. Αναλυτικά στο ζήτημα των μετονομασιών στη Θράκη αναφέρεται η συμβολή του Βασίλη Κουτσούκου στον παρόντα τόμο.

νη από τους Κωνσταντίνο Γεραγά διευθυντή Εσωτερικών της Πολιτικής Διοίκησης Θράκης, Γεώργιο Λαμπουσιάδη διευθυντή του Ζάππειου παρθενγωγείου Αδριανούπολης και έφορο Αρχαιοτήτων Θράκης, και Διονύσιο Καραχάλιο δημοσιογράφο, λαογράφο, επικεφαλής του Γραφείου Τύπου Θράκης δημιουργήθηκε αμέσως και ξεκίνησε να εργάζεται για τον παραπάνω σκοπό με στόχο στην επερχόμενη απογραφή των πόλεων, των χωριών και του πληθυσμού της Θράκης να μην εμφανίζονται ξενικές τοπωνυμίες.¹³

Η επιτροπή επιθυμούσε να συντάξει μια ολοκληρωμένη πρόταση αντικατάστασης των υφιστάμενων τοπωνυμίων ώστε «να ανταποκρίνονται στο μέτρο του εφικτού στην ιστορική ακρίβεια των πόλεων, κωμοπόλεων και χωριών» της Θράκης.¹⁴ Στον επίλογο της εισηγητικής αυτής έκθεσης οι συγγραφείς της αναγνώριζαν τα πιθανά λάθη στα οποία είχαν υποπέσει, καθώς και τις ελλείψεις που υπήρχαν, τόνιζαν όμως ότι η χρονική πίεση, την οποία είχαν να αντιμετωπίσουν, ήταν πολύ μεγάλη. Υπό τον τίτλο «Μετονομασία συνοικισμών των Νομών Αδριανουπόλεως, Σαράντα Εκκλησιών, Ραιδεστού, Καλλιπόλεως, Έβρου και Ροδόπης» δημοσιεύτηκε στο 1ο φύλλο του *Παραρτήματος της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος* (τεύχος Β') το οποίο εκδόθηκε από το τυπογραφείο της Πολιτικής Διοίκησης Θράκης, στις 18 Σεπτεμβρίου του 1921 το σύνολο των μετονομασιών των τοπωνυμίων

---

13. ΓΑΚ, Μικρές Συλλογές, Ιδιωτικά, Συλλογή Μητροπολίτου Σωφρόνιου Ελευθερουπόλεως, Κ 85δ, Έκθεσις της επί αλλαγής των τοπωνυμίων Θράκης Επιτροπείας, 17-08-1921, προς την Α.Ε. τον Υπουργόν Πολιτικόν Διοικητήν Θράκης· Κωνσταντίνος Γεραγάς, *Αναμνήσεις εκ Θράκης, 1920-1922*, Αθήνα 1925, σ. 134.

14. Τα μέλη της αφού ανέτρεξαν στις πηγές, συμβουλευτήκαν τις υποεπιτροπές και νεότερα συγγράμματα που είχαν εκδοθεί, προέβησαν σε συγκεκριμένες προτάσεις για τα ξενικά τοπωνύμια της περιοχής: τα προτεινόμενα ονόματα προέρχονταν από την αρχαιότητα και τη βυζαντινή εποχή και επιλέχτηκαν όχι μόνο όταν επιβεβαιώθηκε η ταύτισή τους με τη νεότερη γεωγραφία, αλλά και στις περιπτώσεις που ήταν γνωστό μόνο το αρχαίο ή βυζαντινό τοπωνύμιο αλλά όχι η ακριβής του θέση. Σε κάποιες περιπτώσεις, πόλεων κυρίως, διατηρήθηκε το νεότερο ελληνικό όνομα και δεν αντικαταστάθηκε από το αρχαίο, μιας και είχε ήδη χρησιμοποιηθεί στις εμπορικές δραστηριότητες που είχαν αναπτυχθεί με άλλες ευρωπαϊκές χώρες: η Ραιδεστός και η Ξάνθη συγκαταλέγονταν στην παραπάνω περίπτωση. Όταν εξαντλήθηκε ο κατάλογος των αρχαίων και των βυζαντινών τοπωνυμίων, τα μέλη της επιτροπής κατέφυγαν στις προτάσεις που είχαν γίνει από τις υποεπιτροπές που είχαν ήδη συσταθεί. Στόχος ήταν η επιλογή «εύηχων, ελληνικών και ολιγοσύλλαβων» ονομάτων, ώστε να μπορούν να τα προφέρουν οι μη ελληνόφωνοι κάτοικοι των χωριών. Βλ. ΓΑΚ, Μικρές Συλλογές, Ιδιωτικά, Συλλογή Μητροπολίτου Σωφρόνιου Ελευθερουπόλεως, Κ 85δ, Έκθεσις της επί αλλαγής των τοπωνυμίων Θράκης Επιτροπείας, 17-08-1921, προς την Α.Ε. τον Υπουργόν Πολιτικόν Διοικητήν Θράκης.

της Θράκης ολοκληρώνοντας θεσμικά και τυπικά το έργο της παραπάνω επιτροπής μετονομασιών. 1.019 πόλεις και χωριά σε σύνολο 1.126 μετονομάστηκαν και απογράφηκαν με τα νέα τους τοπωνύμια, εγκαινιάζοντας μια νέα εποχή στην όλη διαδικασία.¹⁵

Η αναγκαιότητα του άμεσου εξελληνισμού των τοπωνυμίων, πριν τη δημοσίευση της απογραφής του πληθυσμού και των οικισμών της Θράκης ήταν το πρόσχημα για την άμεση επίλυση ενός ζητήματος που συνδεόταν με τις πολιτικές αφομοίωσης και εξελληνισμού των αλλόγλωσσων κατοίκων κατοχυρώνοντας την «ελληνικότητα» της περιοχής σε διεθνές επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, για την ελληνική διοίκηση, ακόμα και ένα άστοχο ελληνικό όνομα ήταν προτιμότερο από τη διατήρηση του υπάρχοντος τουρκικού. Τις αντιλήψεις αυτές δεν φάνηκε να συμεμερίζεται η Επιτροπή των Αθηνών, η οποία ήταν κατηγορηματικά αντίθετη στο σύνολό των προτάσεων της επιτροπής της Θράκης, παρά την έγκρισή τους από το Υπουργείο Εσωτερικών.¹⁶

Οι μετονομασίες στη Μακεδονία

Από το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και έως το τέλος του ελληνοτουρκικού πολέμου τον Σεπτέμβριο του 1922, σε ολόκληρη τη χώρα αλλά κυρίως στα βόρεια σύνορά της, στη Μακεδονία και τη Θράκη, επικρατούσε λόγω της πολεμικής εμπλοκής μια ρευστή κατάσταση όσων αφορά τα σύνορα και τους πληθυσμούς των περιοχών αυτών, όπου βρισκόνταν σε διαρκή μετακίνηση. Οι εξελίξεις αυτές συνηγορούσαν στην ανάπτυξη διαφορετικών αντιλήψεων και γύρω από το ζήτημα των μετονομασιών –που εν τω μεταξύ παρέμενε στάσιμο– ιδιαίτερα ως προς τους τρόπους και τον ρυθμό των μετονομασιών, αλλά και ως προς τους βασικούς στόχους που αυτές θα επιτελούσαν. Τα νέα εδάφη, θεωρούνταν ακόμη αμφισβητούμενα από τα γειτονικά κρά-

15. *Παράρτημα της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος*, τ. Β', αρ.φ. 1, 18 Σεπτεμβρίου 1921. Η Ανατολική και η Δυτική Θράκη αποτελούνταν από 6 νομούς, 28 υποδιοικήσεις και 1.126 πόλεις και χωριά.

16. Ο τότε πρόεδρος της Επιτροπής, Γεώργιος Χατζηδάκης, σε επιστολή του προς το Υπουργείο Εσωτερικών, τον Νοέμβριο του 1921, ανέφερε πως «το έργο της μετονομασίας των Θρακικών τοπωνυμίων παρά τας καταβληθείσας εκ μέρους της Επιτροπής προσπάθειάς δεν δύναται να θεωρηθή ως επιτυχόν. Η δε αποτυχία οφείλεται εις τον τρόπον της εργασίας. Άνευ ειδικής μελέτης και επιτοπίων ερευνών πάσα εκ των γραφείων προσπάθεια είναι καταδικασμένη εις ναυάγιον». ΓΑΚ, Μικρές Συλλογές, Ιδιωτικά, Συλλογή Μητροπολίτου Σωφρόνιου Ελευθερουπόλεως, Κ 85γ, Αναφορά της Επιτροπείας προς μελέτην των τοπωνυμίων της Ελλάδος και εξακρίβωσιν του ιστορικού λόγου αυτών, 2-11-1921, προς το Υπουργείο των Εσωτερικών.

τη, ενώ οι αλλόγλωσσοι πληθυσμοί τους αποτελούσαν έναν ακόμη παράγοντα αποσταθεροποίησης για την ελληνική κυβέρνηση. Η αλλαγή των ονομάτων των οικισμών πρόβαλλε από πολλούς ως μια γρήγορη και αποτελεσματική λύση για να εξελληνιστεί τουλάχιστον σε διοικητικό επίπεδο ο χάρτης.

Το τέλος του ελληνο-τουρκικού πολέμου το 1922, η ήττα της Ελλάδας, η άτακτη υποχώρηση του ελληνικού στρατού με την ταυτόχρονη φυγή των ελληνικών πληθυσμών από τα παράλια και το εσωτερικό της Μικράς Ασίας και η συμφωνία της ανταλλαγής των πληθυσμών τον Ιανουάριο του 1923 που ακολούθησε ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, εκτός από σημαντικά γεγονότα της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής ιστορίας, αποτελούν και γεγονότα που καθόρισαν τις τοπωνυμικές επιλογές τα αμέσως επόμενα χρόνια. Στο βορειοελλαδικό χώρο σημειώθηκαν δραματικές πληθυσμιακές και οικιστικές ανακατατάξεις, οι οποίες οδήγησαν και στην εκ βάθρων αλλαγή των ονομάτων των οικισμών, ιδιαίτερα της Μακεδονίας. Περίπου 500.000 μουσουλμάνοι πήραν τον δρόμο της προσφυγιάς από τη Μακεδονία και τη Θράκη για την Τουρκία, ενώ πλάι σε αυτούς πρέπει να προστεθούν οι 100.000 περίπου ορθόδοξοι, μη ελληνόγλωσσοι πληθυσμοί που είχαν εγκαταλείψει τα σπίτια και τα χωριά τους με προορισμό τη Βουλγαρία, τα αμέσως προηγούμενα χρόνια. Αντίστοιχα, μισό εκατομμύριο περίπου από τον προσφυγικό πληθυσμό που υποδέχθηκε η Ελλάδα εγκαταστάθηκε στη Μακεδονία. Οι πληθυσμιακές αυτές μετακινήσεις επηρέασαν το οικιστικό δίκτυο της Μακεδονίας: μια σειρά οικισμών έπαψαν να υπάρχουν, άλλοι απέκτησαν εντελώς νέους κατοίκους, ενώ νέοι οικισμοί ιδρύθηκαν για να στεγάσουν αποκλειστικά προσφυγικούς πληθυσμούς.¹⁷

Οι αριθμοί είναι ενδεικτικοί: σύμφωνα με έκθεση της Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) το 1928 στη Μακεδονία είχαν ήδη εγκατασταθεί πρόσφυγες σε 1.385 οικισμούς, από αυτούς οι 942 ήταν αμιγώς προσφυγικοί και οι 443 μεικτοί. Στους οικισμούς αυτούς η ΕΑΠ είχε ήδη κατασκευάσει περισσότερα από 50.000 αγροτικά και αστικά οικήματα ενώ χρησιμοποιούνταν και 54.000 σπίτια που είχαν εγκαταλείψει οι τουρκόφωνοι και βουλγαρόφωνοι κάτοικοί τους, το προηγούμενο διάστημα.¹⁸ Ταυτόχρονα

---

17. Η μελέτη της Ελισαβέτ Κοντογιώργη για την αγροτική αποκατάσταση των προσφύγων προσφέρει μια πλήρη εικόνα της διαδικασίας εγκατάστασης και αγροτικής αποκατάστασης των προσφύγων στη Μακεδονία. Βλ. Elisabeth Kontogiorgi, *Population Exchange in Greek Macedonia: The Rural Settlement of Refugees 1922-1930*, Οξφόρδη / Νέα Υόρκη 2006.

18. ΕΑΠ / Διεύθυνσις Εποικισμού Μακεδονίας, *Κατάλογος των Προσφυγικών Συνοικισμών Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας*, Θεσσαλονίκη 1928.

τα τοπογραφικά συνεργεία της ΕΑΠ είχαν καταγράψει έως τον Σεπτέμβριο του 1928 εκτάσεις 7.186.554 στρεμμάτων και είχαν αποδώσει στους πρόσφυγες που έλαβαν αγροτική αποκατάσταση στις περιοχές της Μακεδονίας «κανονικούς κλήρους» 942.413 στρεμμάτων. Από τα παραπάνω, περισσότερα από 212.000 στρέμματα είχαν ήδη υποστεί βαθιά άρωση και αποτελούσαν καλλιεργήσιμη γεωργική γη κατάλληλη για φυτείες αμπελιών, οπωροφόρων δέντρων και άλλες καλλιέργειες. Στους νέους αυτούς κατόχους της γης διανεμήθηκαν περισσότερα από 17.000.000 κλήματα, 2.500.000 μωρεόδενδρα και 240.000 οπωροφόρα δέντρα, καθώς και άροτρα, κάρρα, είδη σαγής και μικρά γεωργικά εργαλεία. Τέλος στους πρόσφυγες διανεμήθηκαν περισσότερα από 82.000 μεγάλα ζώα (βόες, αγελάδες, ίπποι) και 14.000 αιγοπρόβατα.¹⁹

Ενώ λοιπόν άλλαζε ο πληθυσμός της Μακεδονίας είχαν ξεκινήσει ήδη και οι ανάλογες πολιτικές διεργασίες για την αλλαγή του ζητήματος των μετονομασιών. Παράλληλα δημοσιεύονταν και οι πρώτες σχετικές θεωρητικές συμβολές, σε μια προσπάθεια να ασκηθεί περισσότερη πίεση στην κεντρική εξουσία ή να δοθούν τα κατάλληλα «ιστορικά» επιχειρήματα στην όλη διαδικασία. Το 1925 ο Βασίλειος Κολοκοτρώνης, συγγραφέας του έργου *La Macédoine et l'Hellénisme*²⁰ και διευθυντής, πλέον, του β' πολιτικού τμήματος του Υπουργείου Εξωτερικών, συνέδεε τον εξελληνισμό των τοπωνυμίων της Μακεδονίας με την ενίσχυση του εθνικού αισθήματος των κατοίκων-προσφύγων και τον εντυπωσιασμό των επισκεπτών της περιοχής. Το ενδιαφέρον του συγγραφέα επικεντρωνόταν στην περιοχή της Μακεδονίας, η οποία δώδεκα χρόνια μετά την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος διατηρούσε τα «βαρβαρόφωνα» τοπωνυμιά της. «Η ένδοξος αυτή χώρα, ήτις παρά τας τόσας ιστορικής περιπέτειάς της ουδέποτε απώλεσε τον ελληνικόν της χαρακτήρα, εξακολουθεί, μετά από δωδεκαετή ελληνικήν διοίκησιν και μετά την εν αυτή εγκατάστασιν τόσου πλήθους Ελλήνων προσφύγων, να παρουσιάζη επιφάνειαν τουρκοσλαυϊκήν»²¹

Στο ίδιο πλαίσιο κινούνταν και οι ομώνυμες οδηγίες του Στίλπωνος Κυριακίδη, μέλους της επιτροπής των μετονομασιών, το 1926. Τα υπάρχοντα ονόματα των χωριών, ίχνη των επιδρομών και των κατακτητών, έπρεπε να αντικατασταθούν με «εύχηα και ελληνικά», αφού και οι κάτοικοί τους

19. Στο ίδιο, σ. 63.

20. V. Colocotronis, *La Macédoine et l'Hellénisme. Etude historique et ethnologique*, Παρίσι 1919.

21. Β. Κ. Κολοκοτρώνης, *Μελέτη περί εξελληνισμού των ξένων τοπωνυμίων της Μακεδονίας μετά τινών παρατηρήσεων επί της διοικητικής διαιρέσεως του Ελληνικού Κράτους*, Αθήνα 1925, σ. 3-4.

ήταν πλέον «Έλληνες». Οι ίδιοι οι κάτοικοι, πρόσφυγες από τον Πόντο και τη Μικρά Ασία, που εγκαταστάθηκαν στα χωριά αυτά, θα μπορούσαν να συνδράμουν στην επιλογή του νέου ονόματος, δείχνοντας ζήλο και προθυμία και έχοντας τη βοήθεια του δασκάλου να διαλέξουν ένα «νεοελληνικό, ωραίο και ευκολοπρόφερτο» όνομα που θα το χρησιμοποιούν τόσο οι ίδιοι όσο και οι γείτονές τους.²²

Λόγοι «εθνικοί» πρυτάνευσαν ώστε να ξεριζωθεί μαζί με τους πληθυσμούς και το υφιστάμενο τοπωνυμικό. Η απόφαση της αλλαγής του τοπωνυμικού συνοδεύτηκε από την αλλαγή της διαδικασίας. Το νομοθετικό Διάταγμα της 17ης Σεπτεμβρίου 1926, της προσέδωσε θεσμική υπόσταση. Με ευθύνη του κατά τόπους νομάρχη συστήνονταν γνωμοδοτικές υποεπιτροπές από καθηγητές, εφόρους αρχαιοτήτων και διοικητικούς υπαλλήλους.²³ Οι παραπάνω θα συνέτασσαν καταλόγους μετονομασιών και θα αιτιολογούσαν τις προτάσεις τους για την υιοθέτηση νέου ονόματος. Η Επιτροπή της Αθήνας, σε σύντομο χρονικό διάστημα θα έπρεπε να διορθώσει τις προτάσεις αυτές και να τις αποστείλει στο Υπουργείο Εσωτερικών, όπου η έγκρισή τους θα κατοχυρωνόταν με την αλλαγή της σφραγίδας και της σήμανσης των αντίστοιχων οικισμών.²⁴ Η όλη διαδικασία, παρότι φαινόταν χρονοβόρα, δεν θα διαρκούσε περισσότερο από δεκαπέντε μέρες.²⁵ Ο εσπευσμένος χαρακτήρας των μετονομασιών καταφαίνεται και από τη συνήθη πρακτική είτε της μετάφρασης των «ξενικών τοπωνυμίων», είτε της παραφθοράς του υπάρχοντος ονόματος επί το ελληνοφανέστερο.²⁶ Τα πα-

---

22. Στίλπων Κυριακίδης, *Οδηγία διά την μετονομασίαν κοινοτήτων και συνοικισμών εχόντων τουρκικόν ή σλαβικόν όνομα*, Αθήνα 1926, σ. 3-7

23. Ν. Δ. Λιανόπουλος, *Διοικητική Νομοθεσία*, τ. Β', Αθήνα 1928, σ. 406-409 και Χουλιαράκης, *Γεωγραφική, Διοικητική*, σ. 256.

24. Η συμμόρφωση των κατοίκων της κοινότητας στο νέο τοπωνύμιο ήταν υποχρεωτική και απαγορευόταν ρητά οποιαδήποτε χρήση του παλαιού ονόματος, ενώ προβλεπόταν και η επιβολή χρηματικού προστίμου. Για τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν σε κατοίκους που δεν «συμμορφώθηκαν» με τα νέα μέτρα βλ. Τάσος Κωστόπουλος, *Η απαγορευμένη γλώσσα. Κρατική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία*, Αθήνα 2000, σ. 146-147.

25. Λιανόπουλος, *Διοικητική Νομοθεσία*, τ. Β', σ. 406-409.

26. Ενδιαφέρον παρουσιάζει εδώ η επισήμανση του Σπ. Ασδραχά για το φαινόμενο αυτό. Αναφερόμενος στην παράφραση ή τη μετάφραση των ξενόφωνων τοπωνυμίων στα ελληνικά σημειώνει ότι τα τοπωνύμια αυτά, ανασηματοδοτούνται και παρερμηνεύονται: «παρερμηνείες και παρετυμολογίες που εδράζονται σε μια παγιωμένη διανοητική απαίτηση, την ονομάτων επίσκεψη, με απόντα μάρτυρα την ιστορικότητα των ονομάτων». Βλ. Σπύρος Ασδραχάς, «Λέξεις και Ήθη», *Ιστορικά Απεικάσματα*, Αθήνα 1995, σ. 139-140.

ρακάτω παραδείγματα είναι ενδεικτικά για το πώς συντελέστηκαν μετονομασίες στη μακεδονική ενδοχώρα: Γερακάρτσι → Γερακαρειό, Γ(κ)ουμέντζα → Γουμένιτσα → Γουμένισσα, Λιπαρίνοβο → Λιπαρόν, Μαντάλεβο → Μάνδαλον, Γιούψεβον → Γυψοχώριον, Μαντάρ → Μανιτάρι, Κάλοβον → Καλύβα.

Τα αριθμητικά δεδομένα μαρτυρούν την έκταση του φαινομένου: την τριετία 1926-1928 πραγματοποιήθηκαν στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας 2.579 μετονομασίες, 1.499 από τις οποίες αφορούσαν τη Μακεδονία. Για να γίνει κατανοητός ο αριθμός των τοπωνυμίων που άλλαξαν την περίοδο αυτή, αξίζει να σημειωθεί ότι σε ολόκληρη τη Ελλάδα από το 1833 έως το 2008 πραγματοποιήθηκαν 4.982 μετονομασίες· συνεπώς σχεδόν οι μισές έγιναν την περίοδο 1926-1928.²⁷ Η περιοχή της ελληνικής Μακεδονίας υπήρξε το επίκεντρο αυτής της δραστηριότητας. Ένα ακόμη στοιχείο που θα πρέπει να συνυπολογιστεί στην περίπτωση της Μακεδονίας, είναι οι εγκαταλελειμμένοι ή κατεστραμμένοι οικισμοί. Οι οικισμοί αυτοί αφορούσαν κυρίως τα βουλγαρικά χωριά που καταστράφηκαν την περίοδο 1913-1918 καθώς και τα μικρά χωριά με μουσουλμανικό πληθυσμό (μαχαλάδες), τα οποία μετά την αποχώρηση των Τούρκων κατοίκων τους ερημώθηκαν και δεν επανακατοικήθηκαν από ελληνόφωνους πρόσφυγες. Η Έκθεση Carnegie, για παράδειγμα, περιέγραφε τα γεγονότα που ακολούθησαν τη βουλγαρική ήττα τον Ιούνιο του 1913 στη μάχη του Κιλκίς, όπου τόσο η πόλη όσο και 39 «βουλγαρικά χωριά» της Επαρχίας καταστράφηκαν από τον ελληνικό στρατό.²⁸

27. Όλοι οι αριθμοί που αναφέρονται προέρχονται από επεξεργασία της βάσης δεδομένων του ΠΕ/ΕΙΕ: «Μετονομασίες των οικισμών της Ελλάδος». Όμως μετονομασίες δεν πραγματοποιήθηκαν την περίοδο εκείνη μόνο στη Μακεδονία· η πολιτική απόφαση για αλλαγή του τοπωνυμικού χάρτη αφορούσε το σύνολο της ελληνικής επικράτειας. Η απόφαση για οριστική λύση του ζητήματος των μετονομασιών συμπαρέσυρε και περιοχές που ανήκαν στο ελληνικό κράτος για περισσότερο από ένα αιώνα. Για παράδειγμα στην επαρχία Γορτυνίας του νομού Αρκαδίας, την περίοδο 1913-1960 πραγματοποιήθηκαν 62 μετονομασίες. Από αυτές οι 47 έγιναν την τριετία 1926-1928, ενώ οι 38 δημοσιεύτηκαν στο ίδιο ΦΕΚ (179/1927). Αντίστοιχο είναι και το παράδειγμα της επαρχίας Καλαβρύτων του νομού Αχαΐας. Από τις 37 μετονομασίες των χρόνων 1913-1960, οι 23 πραγματοποιήθηκαν την περίοδο 1926-1928, με τις 22 από αυτές να δημοσιεύονται στο ίδιο ΦΕΚ (156/1928). Βλ. Βάση δεδομένων του ΠΕ/ΕΙΕ: «Μετονομασίες των οικισμών της Ελλάδος».

28. Σπύρος Καράβας, «Περί κοινότητας ελληνικής εν Κιλκίς, 1901», *Αρχειοτάξιο* 4 (2002), σ. 31 και Τάσος Κωστόπουλος, *Πόλεμος και Εθνοκάθαρση, Η ξεχασμένη πλευρά μιας δεκαετούς εθνικής εξόρμησης 1912-1922*, Αθήνα 2007, σ. 50-52.

Πίνακας 1. Μετονομασίες στη Μακεδονία

Νομός	Μετονομασίες 1833-2008	Μετονομασίες 1926-1928	Ποσοστό μετονομασιών 1926-1928
Δράμας	222	208	93,69%
Γρεβενών	104	74	71,15%
Θεσσαλονίκης	153	123	80,39%
Ημαθίας	77	48	62,33%
Καβάλας	125	101	80,8%
Καστοριάς	106	92	86,79%
Κιλκίς	233	219	93,99%
Κοζάνης	214	189	88,31%
Πέλλας	141	107	75,88%
Πιερίας	49	22	44,89%
Σερρών	215	182	84,65%
Χαλκιδικής	60	40	66,66%
Φλωρίνης	103	94	91,26%
Σύνολο	1802	1499	

Πηγή: Βάση δεδομένων του ΙΙΕ/ΕΙΕ: «Μετονομασίες των οικισμών της Ελλάδος».

Η εγκατάσταση των προσφύγων και το ζήτημα των μετονομασιών

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνονται οι οικισμοί της υποδιοίκησης Ζίχνης του νομού Σερρών και της υποδιοίκησης Σαρή Σαμπάν που αρχικά αποτελούσε τμήμα του νομού Δράμας ενώ στη συνέχεια πέρασε στο νομό Καβάλας. Στους δύο αυτούς πίνακες γίνεται μια απόπειρα να συνδυαστούν στοιχεία που περιέχονται στις επίσημες απογραφές του πληθυσμού και των οικισμών, ταυτόχρονα με εκδόσεις που αφορούν την προσφυγική εγκατάσταση μετά του Βαλκανικούς Πολέμους, τη Μικρασιατική Καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών. Η πρώτη επίσημη καταγραφή των 1.980 οικισμών (χωριών και πόλεων) της Μακεδονίας καθώς και του πληθυσμού της πραγματοποιήθηκε από τον ελληνικό στρατό τον Σεπτέμβριο του 1913 και δημοσιεύτηκε το 1915 από τη Διεύθυνση Στατιστικής του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας υπό τον τίτλο *Απαρρίθμησης των κατοίκων των νέων*

επαρχιών της Ελλάδος του έτους 1913.²⁹ Με βάση λοιπόν την καταγραφή των οικισμών και την απαρίθμηση των κατοίκων του από την ελληνική διοίκηση το 1913, συντάχθηκε ένας πίνακας για τη κάθε μία από τις παραπάνω υποδιοικήσεις, που παρακολουθεί την εξέλιξη των ονομάτων των οικισμένων χώρων τις χρονιές που διεξήχθησαν απογραφές: το 1920, το 1928 και το 1940.³⁰ Συμπληρωματικά πλάι στο τοπωνύμιο παρατίθεται και ο πληθυσμός του κάθε οικισμού.

Στον κάθε πίνακα ανάμεσα στις στήλες των απογραφών του παρεμβάλλονται τρεις ακόμη στήλες: η πρώτη στήλη –ανάμεσα στην απαρίθμηση του 1913 και στην απογραφή του 1920– περιλαμβάνει τα πληθυσμιακά στοιχεία από την εγκατάσταση των προσφύγων των Βαλκανικών Πολέμων στην περιοχή της Μακεδονίας που εξέδωσε η Διεύθυνση Κτημάτων Κράτους του Υπουργείου Οικονομικών το 1916, υπό τον τίτλο *Έκθεσις περί των εν Μακεδονία Προσφύγων*.³¹ Η δεύτερη στήλη –ανάμεσα στις απογραφές του 1920 και του 1928– περιέχει τα στοιχεία από τον *Κατάλογο των Προσφυγικών Συνοικισμών Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας*, που εκδόθηκε από τη Διεύθυνση Εποικισμού Μακεδονίας στη Θεσσαλονίκη το 1928³² ενώ η τρίτη στήλη – ανάμεσα στις απογραφές του 1928 και του 1940– περιέχει τα στοιχεία από τον Πίνακα Αγροτικών Προσφυγικών Συνοικισμών που εξέδωσε η Υπηρεσία Μελετών και Γραμματείας - Τμήμα Εισπράξεως Χρεών Προσφύγων της Αγροτικής Τράπεζα της Ελλάδος στην Αθήνα το 1931.³³ Στόχο μας αποτελεί η εξέταση του ζητήματος των μετονομασιών των οικισμών σε σχέση με την προσφυγική εγκατάσταση.

29. Βασίλειον της Ελλάδας / Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Διεύθυνσις Στατιστικής, *Απαρίθμησις των κατοίκων των νέων επαρχιών της Ελλάδος του έτους 1913*, Αθήνα 1915.

30. Υπουργείον Εθνικής Οικονομίας / Γενική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Απογραφή του πληθυσμού της Ελλάδος κατά την 19η Δεκεμβρίου 1920*, Αθήνα 1928· Υπουργείον Εθνικής Οικονομίας / Γενική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 15ης-16ης Μαΐου 1928*, Αθήνα 1935· Υπουργείον Εθνικής Οικονομίας / Γενική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 16ης Οκτωβρίου 1940*, Αθήνα 1946.

31. Υπουργείου Οικονομικών / Διεύθυνση Κτημάτων Κράτους, *Έκθεσις περί των εν Μακεδονία Προσφύγων*, Αθήνα 1916.

32. Ε.Α.Π. Διεύθυνσις Εποικισμού Μακεδονίας, *Κατάλογος των Προσφυγικών Συνοικισμών Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας*, Θεσσαλονίκη 1928.

33. Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Υπηρεσία Μελετών και Γραμματείας - Τμήμα Εισπράξεως Χρεών Προσφύγων, *Πίναξ Αγροτικών Προσφυγικών Συνοικισμών*, Αθήνα 1931.

Πίνακας 2. Τοπωνύμια και πληθυσμός της υποδιοίκησης Ζίχνης, 1913-1940

Απογραφή 1913	Εγκατάσταση προσφύγων	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Ζηλιάχωβα 2075	Ζηλιάχωβα 145/560	Ζηλιάχωβα 2216	Ζηλιάχωβα / Νέα Ζίχνα 229/882 μ	Νέα Ζίχνα 3135		Νέα Ζίχνη 3993
Αγγίσα 216	Αγγίσα 54/188	Αγγίσα 310	Αγγίσα 110/407 μ	Αγγίσα 937	Αγγίσα	Αγγίσα 1018
Αλιστράτη 1896	Αλιστράτη 152/685	Αλιστράτη 2369		Αλιστράτη 3786		Αλιστράτη 2124
Αμφίπολις (Ζανή-Κιόι) 32		Αμφίπολις (Νεοχώριον) 15		Αμφίπολις (Νεοχώριον) 282	Αμφίπολις	Αμφίπολις (Νεοχώριον) 259
Αναστασία 215		Αναστασία 281		Αναστασία 374		Αναστασία 497
Βιτάστα 853	Βιτάστα 36/150	Βιτάστα 851	Βιτάστα 49/185 μ	Βιτάστα 1296	Βιτάστα	Βιτάστα 1669
Βουλτίστα 143		Βουλτίστα 163	Βουλτίστα 43/143 μ	Δόμηρος 407	Δομηρός	Δόμηρος 382
Γκόρνιτσα 771		Γκόρνιτσα 874		Καλή Βρύση 1204		Καλή Βρύση 1678
Γραμμέντσα 144	Γραμμέντσα 35/141	Γραμμέντσα 199		Γραμμέντη 391		Γραμμέντη 595
Γράτσιανη 282		Γράτσιανη 407		Αγιοχώριον 478		Αγιοχώριον 668
Δεδέμπαλη 181						
Δοξόμπος 112		Δοξόμπος 121	Δοξόμπος 17/52 μ	Μύρκινος 198	Μύρκινος	Μύρκινος 258
Δράτσοβος 168	Δράτσιβον 10/39	Δράτσοβον 206		Λευκοθέα 311		Λευκοθέα 361
Εγρί-Δερέ 1328		Εγρί-Δερέ 1012		Καλλιθέα Ζίχνης 1432		Καλλιθέα Ζίχνης 1764
Ζδραβίχι 264	Σδραβίχιον 45/199	Ζδραβίχι 277	Σδραβίχι 315/1097 μ	Δαβρήσκος 1302	Δραβίχι/ Δραβίσκος	Δαβρήσκος 1743
Ζίχνα 39		Ζίχνα 80		Ζίχνα 81		Ζίχνα
Θόλος 65	Θόλος 150/610	Θόλος 520	Θόλος 87/355 μ	Θόλος 871	Θόλος	Θόλος 1190
Καλαπότι 168	Καλαπότι 25/112	Καλαπότι 258		εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό		εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό

Απογραφή 1913	Απογραφή 1913	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Καφλιόβρα 1632	Καφλιόβρα 125/463	Καφλιόβρα 1662		Μικρόπολις 2176		Μικρόπολις 3169
Κάτω Νούσκα 546	Νούσκα 41/163	Κάτω Νούσκα 568	Άνω Νούσκα 47/198 μ Κάτω Νούσκα 36/153 μ	Δαφνούδι 1147	Άνω Δαφνούδι Κάτω Δαφνούδι	Δαφνούδιον 1331
Κιουπκιοί 2363	Κιουπ-Κιοί 12/72	Κιουπ-Κιοί 2135		Πρώτη 2871	Πρώτη	Πρώτη 3380
Κλεπούσνα 484	Κλεπούσνα 10/45	Κλεπούσνα 638		Αγριανή 716	Αγριανη	Αγριανή 881
Κορμίστα 650	Κορμίστα 61/223	Κορμίστα 899	Κορμίστα 115/435 α	Κορμίστα 1423	Κορμίστα	Κορμίστα 1864
Κοτσάκι 310		Κοτσάκι 341	Κοτσάκι 5/16 μ	Μυρρίνη 447		Μυρρίνη 493
Λακοβίγια 1431		Λακοβίγια 260		Μεσολακκιά 763		Μεσολακκιά 950
Μανδήλι 296	Μανδήλι 9/39	Μανδήλι 283		Μανδήλιον 416		Μανδήλιον 535
Μπάνιτσα 204		Μπάνιτσα 230		Συμβολή 403		Συμβολή 599
Πεθειλινός 202		Πεθειλινός 146	Πεθειλινός 6/24 μ	Πεθειλινός 343	Πεθειλινός	Πεθειλινός 1276
Πλιάκος ή Σφραμένος εγκαταλελειμένος χωρίς πληθυσμό		Πλιάκος ή Σφραμένος εγκαταλελειμένος χωρίς πληθυσμό		Πλιάκος ή Σφραμένος με πληθυσμό 185		εγκαταλελειμένος χωρίς πληθυσμό
Πόρνα 648	Μπόρνα 13/46	Πόρνα 707		Γάζωρος 1604		Γάζωρος 2131
Πούρσοβα 127		Πούρσοβα 113		Ανθοχώρι 187		Ανθοχώρι 439
Προβίστα 665	Προβίστα 46/184	Προβίστα 434	Προβίστα 178/639 μ	Παλαιοκώμη 1382	Παλαιοκώμη	Παλαιοκώμη 1535
Ράχωβα 394	Ράχωβα 20/82	Ράχωβα 424	Ράχωβα / Μεσορράχη 35/125 μ	Μεσορράχη 677	Μεσορράχη	Μεσορράχη 817
Ρεσίλοβον 667	Ρεσίλοβον 12/45	Ρεσίλοβον 663		Χαριτωμένη 799		Χαριτωμένη 1181
Ροδολείβος 3047	Ροδολείβος 97/389	Ροδολείβος 2796	Ροδολείβος 93/386 μ	Ροδολείβος 4391	Ροδολείβος	Ροδολίβο 4794
Σέμαλτον 976		Σέμαλτον 401		Μικρόν Σούλι 985	Μικρόν Σούλι	Μικρόν Σούλιον 1195
Σκρίτσοβα 440	Σκρίτσοβον 14/54	Σκρίτσοβα 99		Σκοπιά 501		Σκοπιά 751

Απογραφή 1913	Απογραφή 1913	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Σφελινός 524		Σφελινός 696		Σφελινός 800	Σφελινός	Σφελινός 870
Τούμπα 271		Τούμπα 312	Τούμπα 62/263 α	Τούμπα ή Αγία Τριάς 797	Τούμπα	Τούμπα ή Αγία Τριάς 920
Τρεστενίτσα 154		Τρεστενίτσα 124		Κρουπηγή 182		Κρουπηγή 228
Τσάνος* εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό		εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό	Τσάνος 73/289 α	Τσάνος ή Νέα Πέτρα (χωρίς πληθυσμό)		Γλυκοπηγή
Τσεπελιζές εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό	Τσεπελιζέ 116/475	Τσεπελιζές 73	Τσεπεδέε 196/716 α	Δήμητρα 824	Δήμητρα	Δήμητρα 1008
Τσέκοβα		Τσέκοβα		Τσέκοβα 50		εγκαταλειμμένος
Τσερέπλιανη 472	Τσερέπλιανη 47/183	Τσερέπλιανη 418	Τσερέπλιανη 137/495 μ	Ηλιούπολις 972	Ηλιούπολις	Ηλιοκώμη 1465
Χωροβίστα 376		Χωροβίστα 357	Άγιος Χριστόφορος 13/52 μ	Άγιος Χριστόφορος 591	Άγιος Χριστόφορος	Άγιος Χριστόφορος 746
Μονή Εικοσιφοινίσσης 80		Μονή Εικοσιφοινίσσης 49		Μονή Εικοσιφοινίσσης 57		Μονή Εικοσιφοινίσσης 25
Σύνολο	1282/5180					

Σημειώσεις

μ. α.: μεικτός οικισμός, αμιγώς προσφυγικός οικισμός

Οι αριθμοί δίπλα από τα τοπωνύμια δηλώνουν ο πρώτος το πλήθος των οικογενειών και ο δεύτερος το πλήθος των κατοίκων. Όπου υπάρχει ένας αριθμός δηλώνει το πλήθος των κατοίκων

Πηγές

* Υπουργείου Οικονομικών - Διεύθυνση Κτημάτων Κράτους, *Εκθεσις περί των εν Μακεδονία Προσφύγων*, Αθήνα 1916.

** Ε.Α.Π. Διεύθυνσις Εποικισμού Μακεδονίας, *Κατάλογος των Προσφυγικών Συνοικισμών Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας*, Θεσσαλονίκη 1928.

*** Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, *Υπηρεσία Μελετών και Γραμματείας-Τμήμα Εισπράξεως Χρεών Προσφύγων*, Πίναξ Αγροτικών Προσφυγικών Συνοικισμών, τύποις Νικολάου Π. Λύκου, Αθήνα 1931.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, η υποδιοίκηση Ζίχνης αποτελούνταν το 1913 από 46 οικισμούς με έδρα της την κωμόπολη Ζηλιάχωβα με 2.075 κατοίκους (το 1913), η οποία και μετονομάστηκε αρχικά σε Νέα Ζίχνα και στη συνέχεια σε Νέα Ζίχνη, τοπωνύμιο που διατηρεί έως σήμερα. Στη Ζηλιάχωβα εγκαταστάθηκαν 145 προσφυγικές οικογένειες με 560 μέλη μέχρι το 1916, ενώ στον πληθυσμό της προστέθηκαν άλλες 229 οικογένειες με 882 μέλη τη δεκαετία του 1920. Η Νέα Ζίχνη αποτέλεσε έναν από τους 34 οικισμούς της υποδιοίκησης όπου εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες στις δύο αυτές περιόδους εγκατάστασης, και ταυτόχρονα έναν από τους 28 οικισμούς που μετονομάστηκαν και απογράφηκαν το 1928 με το νέο τους τοπωνύμιο. Αποτελεί τον μοναδικό οικισμό της υποδιοίκησης που φέρει το προσδιοριστικό νέος-α-ο, και αντλεί την προέλευσή του από την αρχαίο βασίλειο του Συλέα στη Μικρά Ασία.³⁴ Συνολικά, σε 23 από τους 46 οικισμούς της υποδιοίκησης εγκαταστάθηκαν 5.180 πρόσφυγες μέχρι το 1916, σύμφωνα με την Έκθεση περί των εν Μακεδονία Προσφύγων και περισσότεροι από 7.000 πρόσφυγες –σύμφωνα με την έκθεση της ΕΑΠ– εγκαταστάθηκαν σε 24 από τους οικισμούς μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, με 13 από τους συνοικισμούς αυτούς να έχουν δεχτεί πρόσφυγες και στις δύο περιόδους. Τέλος –σύμφωνα πάντα με την έκθεση της ΕΑΠ– μόνο 4 από τους οικισμούς που εγκαταστάθηκαν ήταν αμιγώς προσφυγικοί.

Από τους 35 οικισμούς της υποδιοίκησης όπου εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες, οι 8 διατήρησαν το τοπωνύμιο τους –με τον ένα στη συνέχεια να εγκαταλείπεται–, 5 τροποποίησαν το τοπωνύμιο τους ώστε να μοιάζει πιο «ελληνικό», 21 μετονομάστηκαν την περίοδο 1926-1928 όπου πραγματοποιήθηκαν εκατοντάδες μετονομασίες σε ολόκληρη τη Μακεδονία και 1 μετονομάστηκε το 1956. Η υποδιοίκηση Ζίχνης είχε πληθυσμό 26.435 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 1913, τα χρόνια που ακολούθησαν εγκαταστάθηκαν στους οικισμούς της 5.180 πρόσφυγες, σύμφωνα με τη Διεύθυνση Κτημάτων Κράτους του υπουργείου Οικονομικών το 1916 και ο πληθυσμός της στην επομένη απογραφή του 1920 ήταν 25.247. Λαμβάνοντας πάντα υπόψιν τις μικρές αυξομειώσεις του πληθυσμού, συνάρτηση των γεννήσεων, των θανάτων αλλά και των μετακινήσεων, είναι σαφές ότι στη συγκεκριμένη υποδιοίκηση η πληθυσμιακή αυτή αλλαγή είναι πιθανότατα αποτέλεσμα την μετακίνησης των πληθυσμών που έφεραν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

34. Αναλυτικά στους οικισμούς που μετονομάστηκαν και φέρουν το προσδιοριστικό νέος-α-ο αναφέρεται η συμβολή του Γιάννη Παπακονδύλη στον παρόντα τόμο.

που ακολούθησε και η Συνθήκη του Νειγύ που όρισε την εθελούσια ανταλλαγή των ελληνικών και των βουλγαρικών πληθυσμών ανάμεσα στις δύο χώρες.

Πίνακας 3. Προσφυγικοί οικισμοί της Υποδιοίκησης Ζίχνης

Οικισμοί που διατηρήθηκε το όνομά τους	Οικισμοί που τροποποιήθηκε το όνομα τους στο «ελληνικότερο»	Οικισμοί που μετονομάστηκαν
Αγγίστα	Γραμέντσα → Γραμμένη	Ζηλιάχωβα → Νέα Ζίχνα
Αλιστράτη	Ζδραβίκ → Δαβρήσκος	Βουλτίστα → Δόμιρος
Αμφίπολις	Κορμίτσα → Κορμίστα	Δοξόμπος → Μύρκινος (αρχαίο)
Θόλος	Μανδήλι → Μανδήλιον	Δράτσοβος → Λευκοθέα
Καλαπότι (πιθανά εγκαταλείφθηκε στη συνέχεια)	Ροδολείβος → Ροδολίβος	Καρλίκοβα → Μικρόπολις
Πεθελινός		Κάτω Νούσκα → Δαφνούδιον
Σφελινός		Κιουγκιοί → Πρώτη
Τούμπα		Κλεπούσνα → Αγριαννή
		Κοτσάκι → Μυρρίνη
		Μπάνιτσα → Συμβολή
		Πόρνα → Γάζωρος
		Πούρσοβα → Ανθοχώρι
		Προβίστα → Παλαιοκώμη
		Ράχωβα → Μεσορράχη
		Ρεσίλοβον → Χαριτωμένη
		Σκρίτσοβα → Σκοπιά
		Τσάνος → Γλυκοπηγή
		Τσεπελτζές → Δήμητρα
		Τσερέπλιανη → Ηλιοκώμη
		Χωροβίστα → Άγιος Χριστόφορος
		Βιτάστα → Κρήνιδα (1956)

Πηγή: Βάση δεδομένων του ΠΕ/ΕΙΕ: «Μετονομασίες των οικισμών της Ελλάδος».³⁵

35. Δεν κατέστη εφικτό να μεταφραστούν τα σλαβικής προέλευσης τοπωνύμια της υποδιοίκησης που άλλαξαν την περίοδο 1926-1928 για να μπορέσουμε να δούμε αν τα νέα τοπωνύμια αποτελούν μετάφραση ή παράφραση του υπάρχοντος. Το τουρκικής προέλευσης τοπωνύμιο Κιουγκιοί δεν σχετίζεται με το καινούριο τοπωνύμιο του συνοικισμού την Πρώτη, όπως και η Χωροβίστα που μετονομάστηκε σε Άγιος Χριστόφορος από το ομώνυμο παρεκκλήσι του οικισμού.

Πίνακας 4. Τοπωνύμια και πληθυσμός της υποδιοίκησης Σαρή Σαμπά του Νομού Δράμας, 1913-1940

Απογραφή 1913	Εγκατάσταση προσφύγων*	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Σαρή Σαμπάν 1455	Σαρή Σαμπάν 88/432	Σαμπταίοι 692	Σαρή Σαμπάν 41/185 μ	Χρυσούπολις 1590	Χρυσούπολις	Χρυσούπολις 2189
Αρχαντλή 319		Αρχαντλή 173	Αρχαντλή 27/120 α	Αρχαντλή 131	Αρχαντλή	Αρχαντλή 194
Ασικλάρ 72		Ασικλάρ 62	Ασικλάρ 10/34 α	Λουκοβούνι 45		Λουκοβούνιον 49
Αχμετλή 107		Αχμετλή 72		Απιδιά		εγκαταλελειμένος χωρίς πληθυσμό
Γκαζίλερ 276		Γκαζίλερ 222		Νικήται 179	Νικήται	Νικήται 243
Γεντίκια 182		Γενί Κιόι 105	Γεντί-κίοι 33/117 α	Νέα Κώμη 101	Νέα Κώμη	Νέα Κώμη 265
Ερετλί-Μαχαλέ 126		Ερετλί-Μαχαλέ 209		Ερετεινόν 384		Ερετεινόν 584
Εσκι-Κιόι 61		Εσκι-Κιόι 52	Εσκι-Κιόι 7/16 α	Πολαιά Κώμη 26	Πολαιά Κώμη	εγκαταλελειμένος χωρίς πληθυσμό
Ίμρανλή 165		Ίμ(ν)ρενλή 143	Ίμρενλή 10/37 α	Κουνηγός 32	Κουνηγός	Κουνηγός 166
Ιντζές 589	Ιντζέ 12/62	Ιντζές 306	Ιντζές 114/479 α	Παράδεισος 572	Παράδεισος	Παράδεισος 627
Καβατζίκ 231		Καβατζίκ 189	Καβατζίκ 36/128 α	Λευκάδι 136	Λευκάδι	Λευκάδιον 203
Καγιά Μπουρνάρ 265	Καγιά Μπουρνάρ 37/168	Καγιά Μπουρνάρ 196	Καγιά Μπουρνάρ 62/259 μ	Λουκάλιον 460	Λουκάλιον	Λουκάλιον 722
Καντόβας 117						
Καρά Σφεκέτ Μπέη 97	Σαρά Σαφέτ Μπεκ 24/120	Καρά Βέη 53	Καραμπέη 61/247 α και Μπιλάλ-αγά	Νέα Καρού 735	Νέα Καρού	Νέα Καρού 1152
Καρκιντιρλή 195		Καρά Κιδαρλή 175	Καρά Κιδαρλή 52/195 α	Λιθοχώρι 248	Λιθοχώρι	Λιθοχώριον 211
Καρομανλί 727		Καρομανλί 653	Καρομανλί 56/221 α	Άγιος Κοσμάς 240	Άγιος Κοσμάς	Άγιος Κοσμάς 321
Καραντιά Κοχούν 864						
Καροντζαλάρ 619	Καρτζιλάρ 45/169	Καροντζιλάρ 397	Καροντζιλάρ 188/758 α	Ζαρκαδιά 887	Ζαρκαδιά	Ζαρκαδιά 879
Καροτζόβας 409		Καράτζοβα 385	Καράτσοβα 62/222 α	Ελαφοχώρι 234	Ελαφοχώρι	Ελαφοχώριον 174
Κενές 375		Κινές 399	Κινές 86/384 α	Προάστειον 425	Προάστειον	Προάστειον 627

Απογραφή 1913	Εγκατάσταση προσφύγων*	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Κεραμωτή	Κεραμετή 29/136	Κεραμωτή 10	Κεραμωτή 59/207 α	Κεραμωτή 297	Κεραμωτή	Κεραμωτή 586
Κιζιμπουκιού 96		Κιζι-Μπουκιού 88	Κιζι-Που-Κιοι 21/85 α	Δρυμά 108	Δρυμά	Δρυμά 199
Κιοσελέρ Ζιούρ 244		Κιοσελέρ Ζεϊρ 192	Άνω Κιοσελέρ 30/123 α	Ανωχώρι 1115	Ανωχώρι	Ανωχώριον 112
Κιοσιλέρ Μπαλιά 224		Κιοσιλέρ Μπαλιά 249	Κάι Κιοσιλέρ 21/81 α	Κατωχώρι 113	Κατωχώρι	Κατωχώριον 107
Κουλαντζίκ 192		Κουλαντζίκ 154		Πυργίσκος 30	Πυργίσκος	Πυργίσκος 178
Κουλούντζαλι 74		Κουτούντζαλι 222	Κουτούντζαλι 73/204 α και Σουσουρ-Κίοι	Πηγαί 401		Πηγαί 744
Κούλτσαλαρ 133		Κούλτσαλαρ 108	Κιουλτζιλέρ 5/21 α	Λουκιά 14	Λουκιά	Λουκιά 37
Κουρού 335	Κουρή 30/110	Κουρή 270	Κουρή 99/393 α	Άγιασμα 411	Άγιασμα	Άγιασμα 685
Κουρουντερέ 431	Κουρού Δερέ 15/63	Κουρού Δερέ 320	Κουρου-Δερέ 142/544 α	Ξεριάς 597	Ξεριάς	Ξεριάς 800
Κώτσο Ολάρ 383		Κωστογλάρ 288	Κωτογλάρ 19/75 α	Κωνσταντινιά 68	Κωνσταντινιά	Κωνσταντινιά 130
Μούντζινος 1946		Μούντζινος 1729	Μούντζινος 318/1180 α	Λεκάνη 1193	Λεκάνη	Λεκάνη 1959
Μουρατλί 658		Μουρατλί 559	Μουρατλί 53/211 α	Σκοπός 226	Σκοπός	Σκοπός 261
Μουρατσίκ 116		Μουρατσίκ 99	Μουραδζίκ 21/81 α	Μυρτούσα 59		Μυρτούσσα 85
Μουσταλάσλαρ 267		Μουσταφά Ογλάρ 187	Μουσταφά Ογλάρ 39/129 α	Στεγνόν 118	Στεγνόν	Στεγνόν 182
Μπαϊραμλί 310		Μπαϊραμλί 308	Μπαϊραμλί 61/208 α	Πασγαλιά 255	Πασγαλιά	Πασγαλιά 446
Μπαρακλί 315		Μπαρακλί 261	Μπαϊρακλί 41/159 α	Στενωπό 168		Στενωπός 270
Μπεκλεμές 735	Μπεκλεμές 2/13	Μπεκλεμής 424	Μπεκλεμής 149/500 α	Διάλεκτον 522		Διάλεκτον 594
Μπέντζελι 331	Μπείζελι 25/105	Μπείζελι 490	Μππτζελι 79/341 μ	Δρυμούσα 481	Δρυμούσα	Δρυμούσα
Μπιλάλ Αγά 63	Μπελάλ Αγά 21/66	Μπιλάλαγα 25	Μπιλάλ αγά 88/320 α	Νέα Καρού	Νέα Καρού	εγκαταλελειμένος χωρίς πληθυσμό
Μπόγνοβα 304		Μπόεβα 315	Μπόεβα 41/133 α	Καστανωτό 141		Καστανωτόν 287
Μποϊνού Κισίλ 105	Μποϊλί Κιζιλ 18/83	Μποϊνού Κισίλ 124	Μποϊνού Κιζιλ 119/416 α	Γέροντας 576	Γέροντας	Γέροντας 713

Απογραφή 1913	Εγκατάσταση προσφύγων*	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Νεντιρλί 598		Νεδερλί 460	Νεδιρλί 80/187 α	Δύσβατο 333	Δύσβατο	Δύσβατον 483
Ντάροβας 1800		Δάροβα 1797	Δάροβα 313/1236 α	Κεχρόκαμπτος 1474	Κεχρόκαμπτος	Κεχρόκαμπτος 1829
Ντεντέταγ 121						
Ντούραν 302	Δούρανλί ή Καρτσασακογιούν 55/254					
Ντόμασλι 335		Δομασλί 318		Ποντολιβαδο 135	Ποντολιβαδο	Ποντολιβαδο 346
Ντρένοβα 238		Δρένοβα 201		εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό		
Ολουτζάκ 950		Ολατζάκ 750	Ολατζάκ 94/335 α	Πλαταμώνα 385	Πλαταμώνα	Πλαταμών 494
Ουζούν-Κουγιού 1020		Ουζούν Κιόι 858		Μαικρυχώρι 673	Μαικρυχώρι	Μαικρυχώριον 1063
Ουρλάν-Τζιλάρ 532	Οργαντζιλάρ 70/330	Οργαντζιλάρ 690	Οργαντζιλάρ 156/615 α	Χρυσοχώρι 937	Χρυσοχώρι	Χρυσοχώριον 1184
Ρεσίτ-Μπιέν 140	Ρασίτ Βεν 34/145	Ρεσίτ Βέν 154	Ρεσίτ Μπιέν 43/112 α	Μοναστηράκι 286	Μοναστηράκι	Μοναστηράκιον 386
Σεπέτσιλερ 247		Σεπέτσιλερ 146		Καλαθάς 61	Καλαθάς	Καλαθάς
Σουσουρκιού 360	Σουσουρκιού 28/123	Σουσουρ Κιόι 255	Σουσουρ-κιόι 73/204 α και Κουτουόντζαλη	Πιργαί 401		
Τοιλάρ 88		Τοιλάρ 63	Τοιλάρ 26/104 α	Περιστερεώνα 196	Περιστερεώνα	Περιστερεών 285
Τσαϊλάκ 1097		Τσαϊλάκ 1188	Τσαϊλάκ 95/343 α	Διπόταμιον 391	Διπόταμιον	Διπόταμος 659
Τσομπανλί 422		Τσομπανλί 330	Τσομπανλί 86/323 α	Αβραμηνιά 319	Αβραμηνιά	Αβραμηνιά 393
Χαλέπ 55		Χαλέπ 59	Χαλέπ 11/37 α	Χαλέπι 43		Χαλέπιον 80

Απογραφή 1913	Εγκατάσταση προσφύγων*	Απογραφή 1920	Εγκατάσταση προσφύγων**	Απογραφή 1928	Εγκατάσταση προσφύγων***	Απογραφή 1940
Χατζή Αλή Πασά 113	Χατζή Αλή Πασά 25/112	Χατζή Αλή Πασά 72		εγκαταλειμμένος χωρίς πληθυσμό	Χατζή Αλή Πασά (το όνομα παρέμεινε και μετά το 1940)	
Χατζή Εμίν Αγά 148	Χατζή Εμίν Αγά 39/172	Χατζή Εμίν Αγά 15	Χατζή Εμίν Αγά 61/293 α	Χαϊδευτό 305	Χαϊδευτό	Χαϊδευτόν 458
Σύνολο	597/2663					

Σημειώσεις

μ. α: μεικτός οικισμός, αμιγώς προσφυγικός οικισμός

Οι αριθμοί δίπλα από τα τοπωνύμια δηλώνουν ο πρώτος το πλήθος των οικογενειών και ο δεύτερος των κατοίκων. Όπου υπάρχει ένας αριθμός δηλώνει το πλήθος των κατοίκων

Πηγές

* Βασίλειον της Ελλάδας, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Διεύθυνσις Στατιστικής, *Απαρρίθμησης των κατοίκων των νέων επαρχιών της Ελλάδος του έτους 1913*, Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήνα 1915.

** Ε.Α.Π. Διεύθυνσις Εποικισμού Μακεδονίας, *Κατάλογος των Προσφυγικών Συνοικισμών Μακεδονίας με τας νέας ονομασίας*, Θεσσαλονίκη 1928.

*** Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Υπηρεσία Μελετών και Γραμματείας-Τμήμα Εισπράξεως Χρεών Προσφύγων, Πίναξ Αγροτικών Προσφυγικών Συνοικισμών, τύπ. Νικολάου Π. Λύκου, Αθήνα 1931.

Στον Πίνακα 4, αποτυπώνονται οι οικισμοί της υποδιοίκησης Σαρή Σαμπάν που αποτελούνταν το 1913 από 59 οικισμούς με έδρα της την ομώνυμη κωμόπολη με 1455 κατοίκους, η οποία μετονομάστηκε σε Χρυσούπολις, ονομασία που διατηρεί έως σήμερα ελαφρώς παραλλαγμένη σε Χρυσούπολη.³⁶ Στο Σαρή Σαμπάν εγκαταστάθηκαν 88 προσφυγικές οικογένειες με 432 μέλη μέχρι και το 1916 ενώ στον πληθυσμό του προστέθηκαν άλλες 41 προσφυγικές οικογένειες με 185 μέλη τη δεκαετία του 1920. Η Χρυσούπολις αποτέλεσε έναν από τους 52 οικισμούς της υποδιοίκησης όπου εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες στις δύο αυτές περιόδους εγκατάστασης και ταυτόχρονα έναν από τους 51 οικισμούς που μετονομάστηκαν και απογράφηκαν το 1928 με τη νέα τους ονομασία. Πιο αναλυτικά, σε 18 από τους 59 οικισμούς της υποδιοίκησης εγκαταστάθηκαν 2.662 πρόσφυγες μέχρι το 1916, σύμφωνα με την *Έκθεση περί των εν Μακεδονία Προσφύγων* και περισσότεροι από 12.400 πρόσφυγες –σύμφωνα με την έκθεση της ΕΑΠ– εγκαταστάθηκαν σε 49 οικισμούς μετά την μικρασιατική καταστροφή, με 17 από τους συνοικισμούς αυτούς να έχουν δεχτεί πρόσφυγες και στις δύο περιόδους. Τέλος περισσότεροι από 42 από τους οικισμούς που εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες μετά το 1922 ήταν αμιγώς προσφυγικοί.

Από τους 51 οικισμούς της υποδιοίκησης όπου εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες, δύο μόνο διατήρησαν την ονομασία τους –με τον έναν στη συνέχεια να εγκαταλείπεται–, 2 τροποποίησαν την ονομασία τους ώστε να μοιάζει πιο «ελληνική» και 48 μετονομάστηκαν την περίοδο 1926-1928. Στην υποδιοίκηση Σαρή Σαμπάν που είχε πληθυσμό 18.261 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 1920, εγκαταστάθηκαν μετά το 1922 και έως το 1928 περισσότεροι από 12.400 πρόσφυγες με τον πληθυσμό της υποδιοίκησης να διαμορφώνεται το 1928 σε 24.641, γεγονός που αποτυπώνει την απομάκρυνση των μουσουλμάνων υπηκόων της υποδιοίκησης μετά την υπογραφή της συμφωνίας της ανταλλαγής των πληθυσμών. Παρότι δεν κατέστη εφικτό να εντοπιστεί ο ακριβής αριθμός των μουσουλμάνων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, ο πληθυσμός της υποδιοίκησης υποδηλώνει ότι τουλάχιστον 6.000 μουσουλμάνοι αποχώρησαν στα χρόνια αυτά.

36. Το τοπωνύμιο Χρυσούπολις αποτελεί παράφραση του τουρκικής προελεύσεως τοπωνυμίου Σαρή Σαμπάν.

Πίνακας 5. Προσφυγικοί οικισμοί της υποδιοίκησης Σαρή Σαμπάν

Οικισμοί που διατηρήθηκε το όνομά τους	Οικισμοί που τροποποιήθηκε το όνομα τους στο «ελληνικότερο»	Οικισμοί που μετονομάστηκαν
Κεραμωτή	Αρχαντλή ή Αλχανλή → Αχλαδινή Χαλέπ → Χαλέπι	Σαρή Σαμπάν → Χρυσούπολις Ασικλάρ → Λυκοβούνιον Γκαζιλέρ → Νικήται Γενή-κίοϊ → Νέα Κώμη Εσκι-Κιόϊ → Παλαιά Κώμη Ιμρανλή → Κυνηγός Ιντζές → Παράδεισος Καβατζίκ → Λευκάδι Καγιά Μπουρνάρ → Δουκάλιον Καρά Σφεκέτ Μπέη → Νέα Καρυά* Καρακιντιρλή → Λιθοχώρι Καραμανλή → Άγιος Κοσμάς Καραντζαλάρ → Ζαρκαδιά Καρατζόβας → Ελαφοχώρι Κενέζ → Προάστειον Κιζμπουκιού → Δρυμιά Κιοσελέρ Ζιίρ → Ανωχώριον Κιοσιλέρ Μπαλιά → Κατωχώριον Κουλατζίκ → Πυργίσκος Κουλσουντζαλι → Πηγαί Κούλτσαλαρ → Λυκιά Κουρού → Άγιασμα Κουρουντερέ → Ξεριάς Κώτσο Ολάρ → Κωνσταντινιά Μούντζινος → Λεκάνη Μουρατλή → Σκοπός Μουρατσίκ → Μυρτούσα Μουσταλάσλαρ ή Μουσταφά Ογλάρ → Στεγνόν

Οικισμοί που διατηρήθηκε το όνομά τους	Οικισμοί που διατηρήθηκε το όνομά τους	Οικισμοί που μετονομάστηκαν
		Μπαϊραμλή → Πασχαλιά Μπαρακλή → Στενωπό Μπεκλεμές → Διάλεκτον Μπέντζελι → Δρυμούσα Μπιλάλ Αγά → Νέα Καρυά* Μπόγνοβα ή Μπόεβα → Καστανωτό Μποϊνού Κισίλ → Γέροντας Νεντιρλή → Δύσβατο Ντάροβας → Κεχρόκαμπος Ντόμασλη → Ποντολίβαδο Ολουνζάκ → Πλαταμών Ουζούν-Κουγιού → Μακρυχώριον Ουρλάν-Τζιλάρ → Χρυσοχώριον Ρεσίτ-Μπέη → Μοναστηράκι Σεπέτσιλερ → Καλαθάς Σουσούρκιοϊ → Πηγαί Τοϊλάρ → Περιστερεών Τσαϊλάικ → Διπόταμον Τσομπανλή → Αβραμηλιά Χατζή Εμίν Αγά → Χαϊδευτό

* Οι οικισμοί Καρά Σφεκέτ Μπέη και Μπιλάλ Αγά από κοινού συγκρότησαν τον οικισμό Νέα Καρυά.

Πηγή: Βάση δεδομένων του ΠΕ/ΕΙΕ: «Μετονομασίες των οικισμών της Ελλάδος».

Στην υποδιοίκηση Σαρή Σαμπάν που είχε πληθυσμό 18.261 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 1920, εγκαταστάθηκαν μετά το 1922 και έως το 1928 περισσότεροι από 12.400 πρόσφυγες με τον πληθυσμό της υποδιοίκησης να διαμορφώνεται το 1928 σε 24.641, γεγονός που αποτυπώνει την απομάκρυνση των μουσουλμάνων υπηκόων της υποδιοίκησης μετά την υπογραφή της συμφωνίας της ανταλλαγής των πληθυσμών. Παρότι δεν κατέστη εφικτό να εντοπιστεί ο ακριβής αριθμός των μουσουλμάνων υπηκόων που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους, ο πληθυσμός

την υποδιοίκησης υποδηλώνει ότι περίπου 6.000 μουσουλμάνοι αποχώρησαν στα χρόνια αυτά. Η πληθυσμιακή αυτή αλλαγή συνοδεύεται και από το πλήθος των μετονομασιών.

Από τους 51 οικισμούς στους οποίους εγκαταστάθηκαν προσφυγικοί πληθυσμοί τις δεκαετίες του 1910 και του 1920 σε μόλις 1 διατηρήθηκε η ονομασία, σε 2 τροποποιήθηκε ώστε να μοιάζει «ελληνικότερη», ενώ σε 48 οικισμούς η ονομασία τους άλλαξε την τριετία 1926-1928. Σε 10 από τους οικισμούς αυτούς το νέο τοπωνύμιο αποτελεί μετάφραση του υπάρχοντος τουρκικού (Γκαζιλέρ → Νικήται, Γενή-κιοϊ → Νέα Κώμη, Εσκι-Κιοϊ → Παλαιά Κώμη, Καβατζίκ → Λευκάδι, Καραντζαλάρ → Ζαρκαδιά, Κιζμπουκιού → Δρυμιά, Κουλατζίκ → Πυργίσκος, Μουρατλή → Σκοπός, Ντάροβας → Κεχρόκαμπος, Σεπέτσιλερ → Καλαθάς).³⁷ Σε 9 από τους οικισμούς το νέο τοπωνύμιο έχει κάποια σχέση με το προϋπάρχον τουρκικό τοπωνύμιο, κυρίως σε επίπεδο εννοιολογικό (Σαρή Σαμπάν → Χρυσούπολις, Καρατζόβας → Ελαφοχώρι), ενώ σε 28 από τους οικισμούς το νέο και το παλιό τοπωνύμιο μοιάζουν μεταξύ τους ασύμβατα αντλώντας πιθανότατα στοιχεία από το μορφολογικό και φυσικό περιβάλλον και 1 μόλις οικισμός πήρε το νέο του όνομα από το ομώνυμο παρεκκλήσι (Καραμανλή → Άγιος Κοσμάς). Αξίζει να σημειωθεί πως ο οικισμός Καγιά Μπουρνάρ αρχικά μετονομάστηκε σε Δουκάλιον, πιθανότατα από το βυζαντινό κτηματία Δούκα, σύμφωνα με την τοπική ιστορία, και στη συνέχεια το 1964 μετονομάστηκε εκ νέου σε Πετροπηγή, ονομασία που αποτελεί μετάφραση του αρχικού τουρκικής προελεύσεως τοπωνυμίου.

Τέλος, τόσο στην υποδιοίκηση του Σαρή Σαμπάν όσο και σε αυτή της Ζίχνης –με εξαίρεση τη Νέα Ζίχνη– δεν συναντάμε οικισμούς που να μετονομάζονται με βάση τοπωνύμια της Μικράς Ασίας και του Πόντου. Συνήθως οι οικισμοί αυτοί θα φέραν το προσδιοριστικό νέος-νέα-νέο και το τοπωνύμιο της «χαμένης πατρίδας» των προσφύγων. Σύμφωνα με την έρευνα του Γιάννη Παπακονδύλη 42 οικισμοί στη Μακεδονία έφεραν το προσδιοριστικό νέος-α-ο υποδηλώνοντας συνήθως την προσφυγική καταγωγή των κατοίκων τους.³⁸ Η χρήση όμως του ονόματος του τόπου προέλευσης των προσφύγων στον τόπο εγκατάστασής τους προϋπέθετε την κοινή καταγωγή των κατοίκων του. Πιθανότατα η απουσία χρήσης του στις παραπάνω

37. Ευχαριστώ θερμά τη συνάδελφο Μαρία Αρβανίτη που μετέφρασε τα τουρκικά τοπωνύμια της υποδιοίκησης και έκανε εφικτή τη σύγκριση και τη μελέτη των τοπωνυμίων αυτών.

38. Βλ. τη συμβολή του Γιάννη Παπακονδύλη στον παρόντα τόμο: Γιάννης Παπακονδύλης, «“Νέοι” οικισμοί στο ελληνικό κράτος: εντοπισμός, καταγραφή, ερωτήματα», σ. 174.

υποδιοικήσεις, τουλάχιστον στις περιπτώσεις των αμιγώς προσφυγικών οικισμών, υποδηλώνει την απουσία οργωμένης προσφυγικής εγκατάστασης από έναν μόνο τόπο σε έναν από τους υπάρχοντες οικισμούς των συγκεκριμένων υποδιοικήσεων.³⁹

***

Το 1929 ο τοπωνυμικός χάρτης στις υποδιοικήσεις Ζίχνης και Σαρή Σαμπάν ήταν πλέον πολύ διαφορετικός από τον αντίστοιχο της περιόδου 1922-1924, όταν εγκαταστάθηκαν στους οικισμούς τους οι ελληνόφωνοι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και τον Πόντο. Η ολοκλήρωση της ανταλλαγής των πληθυσμών, γεγονός που σήμαινε ότι στην πλειονότητα του οικισμένου χώρου –ιδιαίτερα στη Μακεδονία– κατοικούσαν πλέον ελληνόφωνοι πληθυσμοί, συνοδεύτηκε από την τοπωνυμική αλλαγή του χάρτη. Η πλειονότητα των οικισμών των υποδιοικήσεων αυτών, ολόκληρης της Μακεδονίας αλλά και της χώρας συνολικότερα είχε πλέον διαφορετικό όνομα, «εύηχο και ελληνικό». Οι μετονομασίες αποτέλεσαν προτεραιότητα του ελληνικού κράτους, αμέσως μετά την οριστική διαμόρφωση των βόρειων συνόρων του και συνδέθηκαν με την προσπάθεια ομογενοποίησης και οριοθέτησης του χώρου, εξαλείφοντας τα ίχνη παρουσίας των πληθυσμιακών ομάδων που αποτελούσαν παραφωνία στο ιστορικο-γεωγραφικό συνεχές αφήγημα του ενιαίου ελληνικού εθνικού κράτους, όπως είχε διαμορφωθεί από τα μέσα του 19ου αιώνα. Μέσα από τις δύο αυτές συμπληρωματικές διαδικασίες εδραιώθηκε η κυριαρχία του ελληνικού κράτους στη Μακεδονία και στη Θράκη και πλέον «καμιά άλλη χώρα δεν μπορούσε να διεκδικήσει εθνικά δικαιώματα πάνω στη Μακεδονία βασιζόμενη στον πληθυσμό της», όπως σημείωνε και ο Αλέξανδρος Α. Πάλλης το 1925.⁴⁰

39. Σε μια συνοπτική έκδοση της Κοινωνίας των Εθνών το 1926 σημειώνεται: «ένα ζήτημα ήσσονος σημασίας, αλλά πιο λεπτό, είναι όταν γίνεται η εγκατάσταση και τίθεται θέμα για την ονομασία του χωριού. Βέβαια, όταν η κοινότητα αποτελείται από άτομα της ίδιας προέλευσης, δίνουν στο χωριό τους το όνομα του τόπου από όπου προέρχονται. Στους μεικτούς όμως καταυλισμούς, όπως είναι οι πιο πολλοί, προβάλλουν διάφορες απόψεις και περνάει καιρός χωρίς να πάρουν απόφαση». Βλ. Κοινωνία των Εθνών, *Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα, Γενεύη 1926*, Αθήνα 1997, σ. 33. Προφανώς το παραπάνω παράθεμα αγνοεί το νομοθετικό πλαίσιο της εποχής και τη διαδικασία των μετονομασιών αλλά είναι ενδεικτικό των παραπάνω.

40. Αλέξανδρος Α. Πάλλης, *Στατιστική Μελέτη περί των φυλετικών μεταναστεύσεων Μακεδονίας και Θράκης κατά την περίοδο 1912-1924*, Αθήνα 1925, σ. 3.

Παρά την σύσταση της αρμόδιας επιτροπής ήδη από το 1909, τα τοπωνύμια τελικά άλλαξαν αποσπασματικά, βιαστικά, χωρίς τις περισσότερες φορές εξαντλητική ιστορική και γλωσσολογική μελέτη τη δεκαετία του 1920, υπό την πίεση των εδαφικών προσκλήσεων του 20ού αιώνα, όταν η «Αρχή των Εθνοτήτων» θεωρήθηκε ότι έβρισκε την πλήρη της δικαίωση στο διπλωματικό πεδίο. Η όλη προσπάθεια συνιστούσε μια αναπόφευκτη εθνοποιητική διαδικασία στο πλαίσιο ομογενοποίησης και ενσωμάτωσης των νέων περιοχών στο εθνικό κράτος. Μέσα από τις μετονομασίες αποτυπώθηκαν οι διαφορετικές «στιγμές» των εθνικών στρατηγικών ολοκλήρωσης που ακολουθήθηκαν. Όταν στα 1909 δημοσιεύεται στο υπ' αριθμόν 125 φύλλο της *Εφημερίδος της Κυβερνήσεως*, το Βασιλικό Διάταγμα «Περί συστάσεως Επιτροπείας προς μελέτην των τοπωνυμίων της Ελλάδος και εξακρίβωσιν του ιστορικού λόγου αυτών», ο στόχος ήταν η αποκατάσταση της αρχαίας και της βυζαντινής γεωγραφίας, η σύνδεση του παρελθόντος με το παρόν και η δημιουργία ενός νέου τοπωνυμικού χάρτη «εύηχου, εύφωνου και ελληνικού». Είκοσι χρόνια αργότερα η αλλαγή των τοπωνυμίων είχε συντελεστεί με τη ριζική όμως αλλαγή του αρχικού σχεδίου. Ο αναπροσανατολισμός αυτός σχετιζόταν με την προσφυγική παρουσία που άλλαξε τα πληθυσμιακά δεδομένα σε ολόκληρη τη χώρα και ιδιαίτερα στα βόρεια σύνορά της και με την πολιτική απόφαση για άμεσο εξελληνισμό του τοπωνυμικού τη δεκαετία του 1920, η οποία συνοδευόταν από την πεποίθηση ότι ακόμα και ένα «άστοχο» ελληνικό όνομα ήταν προτιμότερο από τη διατήρηση του υπάρχοντος τουρκικού ή σλαβικού.

